

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ АКТИВІЗАЦІЇ

У світовій економічній думці питання нововведень розглядається з точки зору ефективного, орієнтованого на прибуток управління інноваціями на підприємствах. Впровадження у виробничий процес новітніх досягнень науки і техніки набуває особливого значення у сучасній світовій економіці, оскільки в умовах економічної кризи конкурентоспроможними є ті підприємства та галузі, які активно впроваджують та використовують інноваційні технології. Саме тому в останні роки практично в усіх промислово розвинутих країнах світу зріс інтерес до управління інноваційними процесами. Сьогодні швидкі темпи науково-технічного прогресу призводять до таких глибоких змін, а пасивна реакція на розвиток науки і техніки і викликані цим розвитком вимоги до діяльності підприємств означають наростаюче відставання. Саме тому, головним завданням ефективного господарювання повинна бути постійна орієнтація на поліпшення якості та підвищення конкурентоздатності продукції, та своєчасна її заміна, мінімізація запасів товарно-матеріальних ресурсів, гнучкість і мобільність технологічних процесів. Для того, щоб досягнути високого рівня виробництва із зазначеними параметрами, підприємствам необхідно постійно відслідковувати і впроваджувати в виробництво інновації, здійснювати заходи, що дозволять адаптуватися до ринкових умов техніко-технологічних та інноваційних перетворень.

Слід зауважити, що Україна продовжує розвиватися як країна з високою часткою сировинних галузей промисловості, проте інноваційний розвиток не є одним із головних чинників зростання національної економіки. У системі економіки та управління вітчизняним господарством одним з найбільш важливих завдань науково-прикладного характеру є впровадження новітніх теоретико-методологічних засад управління різними сферами на підприємствах, а також формування їх дієвої інноваційної політики, яка дозволяє забезпечити інноваційно-спрямований розвиток виробничих систем. Позитивні тенденції хоча й спостерігалися протягом кількох років, проте мали переважно тимчасовий характер і змінювалися протилежними зрушеннями в економіці, що характеризує інноваційні процеси в Україні як нестійкі та позбавлені чітких довгострокових стимулів для інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність у сучасній світовій економіці є фундаментом стабільного й ефективного економічного зростання як окремої галузі, так і економіки країни загалом. Інноваційна діяльність є необхідною складовою процесу забезпечення успішного, довготривалого та стійкого функціонування вітчизняних підприємств, однією з найважливіших складових ефективної стратегії та важливим засобом забезпечення конкурентних переваг. Саме тому, питанням інноваційної діяльності в Україні приділяють увагу широке коло вітчизняних вчених. Більшість експертів-науковців визначають стан інноваційної діяльності в Україні, як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню розвитку інноваційних процесів в країнах, для яких інноваційний розвиток є ключовим вектором економічної стратегії. Про низьку інноваційну активність українських підприємств свідчать показники обсягів реалізованої інноваційної продукції в Україні. Слід зауважити, що у загальному обсязі промислової продукції в країнах Європейського Союзу 75% мають ознаки інновацій, а в Україні лише 3,8 %. Крім цього, спостерігається безупинне зниження рівня наукомісткості вітчизняної продукції, внаслідок чого українська продукція стає дедалі менш конкурентоспроможною.

Великими перешкодами на шляху запровадження інноваційної моделі розвитку української економіки є недосконалість нормативно-правова база, недостатній рівень фінансового забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності, неефективне використання наявних фінансових ресурсів для реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики, повільне формування ринку інноваційної продукції.

Недоліком законодавства України є нескоординованість законодавчих актів між собою та їх невідповідність економічній ситуації в країні. Нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності в Україні є фрагментарною, суперечливою і тому недосконалою. Виконання прийнятих законів в інноваційній сфері є незадовільним. У діючому законодавстві домінують численні підзаконні нормативно-правові акти. Проблемним також є питання теоретико-правового обґрунтування концепцій модернізації інноваційної системи України, а також визначення підходів та механізмів, щодо її реалізації.

Обмеження джерел фінансування, що пов'язано з фінансово-економічною нестабільністю в державі та кризовим станом більшості підприємств, є одним із стримуючих факторів їх інноваційної діяльності. Крім того, відсутність власних коштів у підприємств для фінансування інновацій доповнюється іншими чинниками, зокрема високими кредитними ставками, неспроможністю отримати довгострокові кредити, масовим банкрутством банків.

Слід зауважити, що органи виконавчої влади на різних рівнях управління неефективно використовують кошти для інноваційної трансформації і у той же час недержавні комерційні структури не зацікавлені в здійсненні довгострокових проєктів, що забезпечували б базові технологічні зміни.

Ще однією із головних проблем є інформаційне забезпечення інноваційних процесів. Вільний доступ до інформації про об'єкти інтелектуальної власності, можливості їх комерціалізації може стати тим інструментом, що призведе до активізації інноваційної діяльності українських підприємств. На сьогоднішній день в Україні немає інструментів розвитку інноватики.

Основним протиріччям в сфері інноваційної діяльності України є те, що, з одного боку, ми маємо досить високий інноваційний потенціал, а з іншого – таку структуру економіки і механізми господарювання, які цей потенціал просто не сприймають. Інноваційна проблема – це не лише проблема грошей та інституцій, але й проблема людського капіталу. За інноваційними процесами стоять люди. Сьогодні стоїть гостро питання – формування кадрів, оскільки підготувати кваліфікованого фахівця без тісного контакту із виробництвом неможливо.

Активізація інноваційної діяльності в Україні потребує якісно нової організації взаємозв'язків і взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу, встановлення нових функцій за відповідними органами управління, як на державному, так і регіональному рівнях. Тому, на нашу думку, доцільно виділити наступні шляхи активізації інноваційної діяльності в Україні: створення ринку інноваційної продукції, на якому має бути забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності, пільгове оподаткування, повне або часткове відшкодування витрат державою на розробку інновацій, участь у спеціальних державних програмах допомоги з впровадження інновацій, держзамовлення на інноваційну продукцію, держава повинна бути зацікавлена у мотивації інноваційної діяльності підприємств, підготовка кадрів, менеджерів інноваційної діяльності, в структуру підприємства включати інноваційно-інформаційні центри, запроваджувати електронні комунікації, програми широкого залучення працівників підприємства до інноваційної діяльності шляхом активізації діяльності людей, схильних мислити нетрадиційно, використання в першу чергу наукових розробок вітчизняних науковців, активне співробітництво органів влади як між собою, так і з підприємницькими, науковими і бізнес-освітніми секторами економіки.

Отже, в Україні склалися об'єктивні умови для позитивних змін в інноваційній моделі розвитку економіки. Проте, необхідно враховувати низку проблем, що стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств. Вирішення цих проблем можливе через удосконалення законодавчої бази, сприяння фінансовому забезпеченню інноваційного розвитку підприємств з боку держави та органів місцевого самоврядування, забезпечення науково-технічної діяльності кваліфікованими кадрами, що послужить істотним поштовхом для підняття економіки України.